

dalomkritikát hordoz (felismerhető pl. napjaink primitív közéleti szereplője, akiről regényének feleségverő funkcionáriusát mintázták). Vannak frappáns jelenetei. Ilyen, amikor a kórházba került és a lefizetett orvosok által összefércelt, bántalmazott barátnőnek küldött szobányi virághalmazt kukába hányja, illetve a pánik az intézményben, amikor a befolyásos férjtől rettegő személyzet és az élettárs is hisztérikusan próbálja akadályozni e demonstrációjában. S hogy az én-elbeszélő olykor megmutatja a vágyott másik oldal, az irigyelt gyerekkori barátnő karrierjének (noha neki „nem kellett senkit sem leszopnia érte!”) kudarcait is.

A *Pedig olyan szépen éltek* egyes epizódjai „félpornó” filmek sekélyes jeleneteivel mutat rokonságot: „Pornót nézek. [...] Benyúlok a takaró alá, és elkezdem simogatni magam. Nagyon gyorsan el tudok élvezni, ha magamnak csinálom, úgyhogy nem kell sok idő. Igazából szeretem még késeletteni is az orgazmust, ilyenkor lassítok a kezemmel. Reggel van. Reggel a legjobb maszturbálni. Ezt jobban szeretem, mint a rendes szexet.”

Nem a jelenet obszcenitásával van gondom. Számos magyar regényben (pl. Esterházy Péter, Parti Nagy Lajos, Totth Benedek műveiben) ennél messzemenően durvább, ütősebb szexjelenetek fordulnak elő. Hanem épp ezzel, a megjelenítés erejével és funkcionalitásával. Minek, ha egyébként nem áll a jelentés szolgálatában? Nem mond el semmit a női test és lélek működéséről, s nem tesz hozzá semmit a regényhez, főleg, hogy maga a választott narratíva sem bővelkedik bonyolult tartalmi és jelentésbeli kifutásokban. Nem én találtam ki, egy – ide sem tartalmi, sem formai szempontból

nem kapcsolódó, ezért felesleges meghivatkozni – kritikában olvastam, miszerint a szerző által értékelte mű olyan, mint a korcsolyázás. Csak felülről karistolja a jeget. Én ilyennek tartom, nemcsak azt a prózát, amit Szentesi Éva ír, legyen szó akár a *Pedig olyan szépen éltek* regénykísérletéről, akár a *Kardos Margit disszidál* rövidtörténeteiről, hanem a kortárs recepció által „nőinek” mondott irodalomról is. „Felszínen korcsolyázás.” Olvastam azokat a véleményeket is, amelyek szerint – a jelzett diskurzus legitimitásának és definiálhatóságának bizonytalanságaiból következően – egyelőre úgy állunk, hogy autentikus „nőregényeket” eddig csak férfiak írtak, például az említett Esterházy Péter, Parti Nagy Lajos, vagy akár a magyar történelem egy adott korszakának (a 18. század végi felvilágosodás mozgalmának) „nagytörténeit” egy nagyszerűen megrajzolt női elbeszélő (Kazinczy Ferenc hitvese, Török Sophie) perspektívájából és elbeszélése révén látató Péterfy Gergely *A kitömött barbár* (2014) lapjaiban. Van, aki erre a poentizált véleményre Rakovszky Zsuzsa vagy Tompa Andrea nagyregényeit hozza fel ellenérvként. Ami csak azért részben helytálló, mert az említett opusok meg más narratívákon (mint a történelmi vagy a családragény) belül határozzák meg önmagukat.

Arra is gondoltam, hogy az a beszédmód, amely Szentesi Éva regényét jellemzi, azért ilyen felszínes, mert egy olyan sekélyes, kimerült világról és magatartásról ad számot, amelyhez ez lenne a megfelelő. Csakhogy szemmel láthatóan nem működik. Talán, mert a dehonesztáló üres épp a beszéd, illetve a szerkezet elmélyültségében, illetve összetettségében látható legjobban.

KIS PETRONELLA

Gárdos Péter: Hét mocskos nap

Libri, 2018

Gárdos Péter első regénye, a *Hajnali láz* akkora népszerűsége tett szert nemcsak itthon, hanem a nemzetközi könyvpiacra is, hogy összesen 36 országban jelent meg, brutális eladási számokat produkálva, Magyarországon pedig film is készült belőle – hatalmas összegű, több száz millió forintos állami támogatással –, amelynek forgatókönyvírója és rendezője is maga a szerző volt. Közös a *Hajnali láz*ban és a *Hét mocskos nap*ban, hogy eredetileg

mindkettő filmként jelent volna meg először. Utóbival már meg is kezdődött a munka, azonban váratlanul félbeszakadt, és Gárdos Péter újra inkább a regényírás felé fordult. A *Hét mocskos nap* is valószínűleg a *Hajnali láz*hoz hasonló nagy érdeklődésre tarthat majd számot, és ekkor már nem fog elmaradni a mozivászonra kerülés sem.

A *Hajnali láz* történelmi megközelítésű tematikája részben hasonló a *Hét mocskos naphoz*: ennek a

műnek is bizonyos epizódjai a második világháború idején játszódnak, és az egyik szereplő annak a következményeit kénytelen hordozni magában hosszú éveken át, mivel tagja volt a nyilasok csapatának. Mindez azonban csak egy szelete a regény kompozíciós elvének, valójában sokkal szélesebb történelmi időszakot ölel fel. A címre reflektálva a szöveg narrációja összesen hétszer vált a különböző földrajzi és időbeli síkok között – miközben lineárisan bontakoznak ki az események, évtizedeket átugorva –, és egyetlen – de hét különböző – nap történései alatt, mozaikokból szövődik a cselekmény. Az események kiindulópontja 1912-ben Berlinben egy meghívsult randevú, ahonnan Helene Traub elkésik, mert nem engedik el időben a szolgálatból, s ezért a rá váró Szende Pál csalódottságában villamosozni megy. Ekkor történik vele egy olyan váratlan fordulat, amelynek következményei a világ különböző pontjain élő családok életére fognak kihatni. A történet összesen száz éven ível át, egy-egy család több generációjának életét fűzi össze.

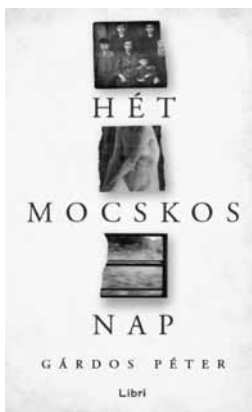
A regény arra igyekszik rávilágítani, milyen mértékben képes befolyásolni életünk alakulását a sors, ami nem egyenlő a véletlennel vagy a vak szerencsével, hiszen a szöveg többször is rámutat arra, hogy mindebben külső erők játszanak szerepet. Az első részben, amelynek főszereplője Szende Pál, azonban túlságosan is rájátszik erre a regény, amitől időnként átbillen a történet a fikcióba, és létszerűtlenné válik, ráadásul a hihetetlennek tűnő momentumok azzal sem magyarázhatók, hogy a narrátor elmondása szerint Szende Pál hajlamos volt a túlzásokra. Az még éppen betudható ennek, hogy a fiatalember azonnal halálos szerelembe zuhant, mikor összesodorta az élet Tatjánával, pedig még hozzá se szólt, de az már kevésbé, hogy a por formájú gyógyszerrel, amit adott neki, a lánynak két perc alatt elmúljon a fejfájása, vagy hogy Szende Pál még aznap este Tatjánával és annak nővérével is szerelmi légyottba keveredjen, méghozzá úgy, hogy mindkét nő végig is nézi és hallgatja a másik aktusát. Tatjana nővére, Olga ráadásul kimondottan csúnya, és Szende Pál mindössze azért veszi észre benne is a nőt, mert a lányok apja – akinek orosz kiabálásából Szende egy szót nem ért – az idősebbnek akar párt találni, de az efféle komplex mondanivalót azért nem könnyű pusztán a hangsúlyból és a hanghordozásból kikövetkeztetni. Mindenesetre a továbbiakban már nem róható fel mindez a regénynek, valószínű, hogy csak ezt a nagy horderejű kiin-

duló eseményt szerette volna jelentőségteljesebbé tenni a szerző.

A *Hét mocskos nap* erőssége, hogy rendkívül olvasmányos, izgalmas, sodró lendületű, és külön erénye, hogy nem válik hatásvadásszá a történelmi és családi tragédiák taglalásánál sem, amelyek magukban rejthetik ennek a kockázatát: például Szvetlana megerőszkolásánál, a zsidók Dunába lövésénél, vagy amikor Olga megtudja, hogy lánya húsz éve halott, és az akmolinszki Járási Tanács gratulációját követően egy szalmazsákkal kárpótolja a nyomozás addigi sikeretelenségéért és az elvesztegetett évtizedek hiú reményeiért. Sőt, néhányszor a legmeggrázóbb eseményeket nem is mondja ki egyértelműen a narrátor, csak utólag, szinte mellékes tényként utal vissza rájuk, hiszen aki rendelkezik némi háttérismeretekkel a második világháborúról és a szovjet uralomról, annak egyértelmű, hogyan végződtek az effajta történetek. Így nem is az epizódok végkifejlete az igazán fontos, hanem azok mozgatórugói és az emberi tettek súlya. Ebből adódóan a történetvezetés persze kissé kiszámítható, de mégsem hagyja lankadni a figyelmet, az olvasó végig reménykedhet abban, hátha mégsem igazolódnak be baljós sejtései.

A kötet nyelvezete egyszerű, letisztult, a dialógusok szókészlete az akkori korszaknak megfelelő, a narrátor viszont érezhetően a 21. században él, többször ki is szól a befogadóhoz, és hangsúlyozza a történet megkonstruáltságát. Előfordul azonban, hogy néhány esetben az idegen szavak használata nem igazán indokolt, és némileg mesterkéltté teszi a mondatok megformáltságát például a következő esetekben: „A meztelen Szendét Klug és Vécsey dróttal kötözte a csövekhez, és rányitották a csapot. Amikor a tanárok reggel rátaláltak, már agonizált”; vagy „[...] íme, közelebb került önmagához, még ha ez a felismerés nem is okozott örömet vagy megkönnyebbülést. Lehet, hogy a fátum nem ismer ilyen boldogító fogalmakat.” A karakterek jól kidolgozottak, könnyen azonosulhatunk velük, az aprólékos háttérpszichológiai felépítettség okán nagyrészt még azokkal is, akiket megkísértett a bűn szele, és elítélhetnénk.

A Berlinben, Moszkvában, Párizsban, Akkelben és Budapesten játszódó történeteket néhány, Szvetlana Tureckáját ábrázoló aktfotó köti össze, amelyeket a Kremlben készített az őt elrabló, megerőszkoló, majd eltüntető Berija. A fényképek különös utat járnak be, és a következő egy évszázad so-

rán csak még inkább visszaélnék velük, amelynek folyamatából rekonstruálható, hogyan válik árucikké a hatalomnak kiszolgáltatott emberi test, és a fotókon szereplő „modell” megítélése milyen változatos formákat ölthet attól függően, kihez és milyen közegbe kerül. A képek paradox módon éppen az 1960-as években, egy szovjet uralom alatt működő és a szovjet „értékrendszer” közvetítő magyar iskolában verik ki a legnagyobb botrányt, ahol a tanárok „ringyónak” titulálják a magát halálra rémülten fogdosó Szvetlanát, a fotókért a tulajdonosnak fizető és azokra önkielégítő hetedikes fiúkat pedig keményen megbüntetik, a felbujtót ki is csapják, és nevelőintézetbe kerül.

A kötet további érdekessége, hogy a zene az egész Tureckaja család életében hangsúlyos szerepet játszik: a történelmi és családi tragédiák túlélésének esélyét biztosítja számukra, zeneelméleti magyarázattal alátámasztva ennek lehetőségességét. Az író Rachmaninov zeneműveinek betiltásán keresztül szemlélteti a művészetek kiszolgáltatottságát a hatalom kegyeinek. Szvetlana úgy tud – amennyire lehet – érzéketlenné válni és fi-

gyelmen kívül hagyni testi és lelki gyötrelmeit, miközben Berija meggyalázza addig érintetlen testét, hogy gondolatban Mozart *G-dúr hegedűversenyét* játssza, és ez képes kiszakítani őt a jelenből. Édesanya pedig hozzá hasonlóképpen, az adott időtől és tértől eltávolodva, tanítványa előadásában hallja az élve eltemetés zeneművét, Rachmaninov *cisz-moll prelűdjét*, és újraéli azt, ahogyan a hangok a koporsó beszögelésének és a levegő elfogyásának képzetét keltik, miközben a tanácson ismertetik vele lánya újranyitott nyomozati aktáinak tartalmát.

A szerző bravúrosan szövi egybe az egymástól időben és térben is távol élő családok élettörténetét, akik sokszor mit sem tudnak egymás létezéséről, mégis összeköti őket az egész Európát sújtó politikai-hatalmi-ideológiai harc és a menekülési kényszer. Gárdos Péter korrajzilag hiteles regényéből kiderül, hogy minden jelentéktelennek tűnő tettünknek, döntésünknek következményei vannak, amelyek terheit utódaink mintegy láncreakcióként elkerülhetetlenül magukkal cipelik, és amelyeknek mi nem is feltétlenül vagyunk tudatában.

HAKLIK NORBERT

Elmer István: Sodronyok / Őrlőkő

Hét Krajcár, 2018

„Minden generációnak meg kell írnia a maga iskolaregényét” – így ajánlják az online könyvesboltok Elmer István *Sodronyok* című kisregényét. Tévesen, ugyanis a mű ötvözetében a „nemzedéki iskolaregény” mellett három további regénytípus is helyet kap. A *Sodronyok* iskolaregényként, illetve fejlődésregényként indul, majd – túl a szöveg közepén – ötvenhatos regénybe látszik váltani, hogy végül egzisztencialista regényként teljesedjék ki.

A *Sodronyok* nyitánya, a folyóparti fejelgetés jelenete a testnevelési főiskolás hallgatókkal érzékletesen helyezi a főszereplőt a felnőttkor küszöbe előtt bizonytalankodó nagykamasz pozíciójába. A nagyobb fiúk meghívását a tábornúthoz Cirok afféle kimagasló, talán igazán meg sem érdemelt elismerésnek tekinti, és magát a jutalmat, tehát a részvétel lehetőségét az esti összejövetelel is szinte már büntetésként, de kétségkívül kényelmetlen helyzetként tapasztalja meg: „A tűz mellett

észrevette, nemcsak fiúk, lányok is vannak közöttük. Téefes lányok. Napközben föl se tűntek neki. Pedig igazán jól nézettek ki. Most is feszült rajtuk minden. Csupa harmónia volt a lényük. Ez mindjárt izgatta őt, de nem mert odapillantani: hogy jön ő ahhoz? Miért állnának szóba vele? A nappali győzelem egészen elértéktelenedett. Az a fiú biztosan nagylelkű gesztust gyakorolt vele szemben, amikor meghívta. Talán azt gondolja róla, hogy idősebb, de ha elmondja, hogy még csak most megy negyedikbe...” Olyannyira így van ez, hogy amikor a tábornúth éjjelén az egyik sátorban elveszi a szüzességét az egyik főiskolás lány, azt Cirok másnap reggel már bünként, de legalábbis szégyellni való epizódként éli meg.

Innen indul Cirok útja, ez az intenzív önbizalomtréning, amely a kisregény végére odáig vezet, hogy önálló, integráns, a saját igazáért konfrontálódni képes és hajlandó személyiséggé váljék a főszereplő. A *Sodronyok* ennek az útnak a regénye, és